

רז. בענין זר קרב למזבח

בזבחים [סה, א, בסלקא דעתך דמליקה תיעשה בזר] וכי תעלה על דעתך שזר קרב לגבי מזבח. הנה לכאורה יצויר שפיר דבר זה, דהא השחיטה בודאי גם על המזבח שפיר דמי כדלעיל [נח, א], וא"כ לפי מאי דקיי"ל דשחיטת קדשים מצוה בבעלים עצמם כבפסחים [ז, ב], א"כ מאי פריך וכי ס"ד שזר קרב על גבי המזבח, והרי בודאי קרב וקרב גם לכתחילה לשחוט קרבנו שמצוה בו יותר מבשלוחו, וא"כ הכי נמי במליקת עוף אם אין צריך כהן דווקא וכשירה מליקתו בזר כמו בשחיטת בהמה, שפיר יכול זר ליקרב אל המזבח ולמלוך עוף שלו, וא"כ אין מזה הכרח כלל שאי אפשר בזר.

ואולי דאין הכי נמי דס"ל דאף דשחיטה בזר כשירה, ובעצמו של בעלים מצוה לכתחילה, מ"מ ליקרב אל המזבח אסור באמת מהאי טעמא, [ושרי] רק רחוק מן המזבח מקום שעומדים שם לסמיכה ולתנופה, ועיין שם.

ועיין במנחות [כ, א] דאמרינן ג"כ וכי ס"ד שזר וכו', ובודאי אם מותר מצוה בו יותר מבכהן.

רח. אמירת מה טובו, קריאת שמע, כהן בפתיחת דלתות ההיכל, תיקון סופרים

ביום ב' תרומה היה אצלי הרב ר' [אליקים] געציל הלוי הורוויץ נ"י בן הרב ר' יצחק מראדווילישאק נ"י והראני דברים תמוהים בסידורו של הגריעב"ץ ז"ל [הנקרא בית יעקב].

א. במה שכתב [קודם מה טובו] שלא לומר פסוק מה טובו מה שאמרו בלעם, והרי בראש השנה אומרים במוסף פסוק לא הביט און ביעקב, ובברכות [יב, ב] אמרו שביקשו לקבוע פרשת בלק בקריאת שמע ולא חששו כלל למה שבלעם אמרו.

והשבתיו דאולי דעתו מפני שאמרו בלעם לקללה. ואף שנשאר הך מה טובו לברכה, מ"מ הוא כיוון להללה. ודוחה.

ב. עוד העיר במה שכתב בעבודת היום בשחרית אחד פותח כיון וכו', שלא הרגיש הג"ר יעב"ץ במה שכתב התפארת ישראל בחומר בקודש²⁶⁶ שאינו דווקא שהוא בעצמו פותח כדאיתא בערכין [יא, ב]. ואין בידו תפארת ישראל, ולא ידע טעמו.

ולפי הנראה כוונתו משום דכהן אסור לפתוח הדלתות דזהו מעבודת הלויים, וזהו שציין לערכין שם. אבל הדברים תמוהים דודאי במקום שלא היו הלויים רשאים לבוא, היו מותרים הכהנים לפתוח הדלתות, וכמו דלתות ההיכל שהיו צריכות להיות פתוחות בעת שחיטת התמיד, ולהדיא כתבו כן התוספות בבבא מציעא [יא, ב ד"ה נתון] דבמקום שהיו שומרים היו מגיפים הדלתות, והביאו [ראיה] משלהי סוכה [נו, ב] שהיו נוטלים המשמרות שכר הגפת דלתות, וביתר ביאור כתב כן השיטה מקובצת בערכין שם [יא, ב אות ד'], ונדפס מחדש בש"ס ווילנא, וזה פשוט.

ג. עוד העיר במה שכתב בסדר תמיד של בין הערבים [עזרה קטנה אות ה'] שהיו קורין עשרת הדברים וקריאת שמע, והוא דבר נפלא מאוד שאין שום מקור לזה כלל, וגם בעיני יפלא דבר זה למאוד. ועיקר דבריו תלה עצמו במה שכתב הרמב"ם ז"ל [תמידין ומוספין פרק א' הלכה י'] שמעשה תמיד הערב כתמיד הבוקר, ועל כן כמו שבבוקר קורין קריאת שמע, כך גם בערב. ותמוה מאוד מה ענין שמיטה אצל הר סיני, דאין הכי נמי דמעשה התמידים שוים הם, אבל זהו רק במה שנוגע לעבודת הקרבנות, אבל בקריאת עשרת הדברים וקריאת שמע שהם אינם שייכים כלל לעבודה, רק שבבוקר הוא זמן קריאת שמע בעת עשיית התמיד, על כן הפסיקו וקראו בתום עבודתם, אבל בתמיד הערב שהיה נעשה בשבע או בשמונה ומחצה, מה שייכות לקרות קריאת שמע אז באמצע היום, אתמהה. ואולי בחיבורו לחם שמים בירר הדבר לאשורו, ואינו תחת ידי לעיין בו.

ואם דבריו כנים היה נראה ליישב בזה מנהגם של ישראל בדורות הראשונים שהיו מתפללין בעוד היום גדול וקורין גם קריאת שמע אז, וכמו שהעירו רש"י ותוספות ריש ברכות [ב, א ד"ה מאימתי].

ולדברי הג"ר יעב"ץ ז"ל יש לומר שקבעו כן זכר למקדש שקראו קריאת שמע באמצע היום, אבל אין התחלה כלל לדעתי לומר כן.

ד. הקשני בהא דפריך ריש מגילה [ג, א] בהא דמנצפ"ך צופים אמרו, והא אין נביא רשאי לחדש דבר מעתה. והרי מצינו כמה דברים שהוא תיקון סופרים כהך דאברהם עודנו עומד לפני ה' ועוד. והשבתיו דאולי גם שם הוא הלכה למשה מסיני לתקן כן, וצריך עיון.

רט. שואל צרכיו בשמו"ע ומצות תלמוד תורה

תרי"ג 1234567

ביום ג' תרומה בהיותי מתפלל תפילת שמונה עשרה בשחרית עלה במחשבתי פתאום, ונזכרתי בדברי רש"י בעבודה זרה [ח, א ד"ה מעין] שכתב בהא דשואל צרכיו בכל ברכה, שאם רואה תלמודו משתכח מוסיף באתה חונן, ואם הוא בעל תשובה מוסיף בברכת השיבנו.

והעירותי בחידושי לאו"ח בס"ד מהא דשבת [י, א] דאמר שם רב המנונא הוה מאריך בצלותיה, אמר ליה רבא מניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה, והרי כשמתפלל על תורתו ותשובה וכיוצא בזה ג"כ מצוה היא, ודלמא רב המנונא ג"כ היה מאריך בתפילתו לענייני מצוה וג"כ חיי עולם מקרי.

והנה נתחדש לי מהא דביצה [טו, ב] דפריך על דברי רבי אליעזר שאמר לתלמידיו שמניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה, והא שמחת יו"ט מצוה היא. ומשני רבי אליעזר לטעמיה דאמר שמחת יו"ט רשות. ומאי קושיא הא יש לומר דאין הכי נמי [הוי] מצוה לגבי תלמוד תורה וחיי שעה מיקריא, וכדאיתא להדיא בסוטה [כא, א] למה נמשלה תורה לאור, ומצוה לנר, לומר לך מה נר אינו מגן אלא לפי שעה, אף מצוה אינה מגינה אלא לפי שעה, ומה אור הוא לעולם אף תורה היא לעולם, וא"כ לא קשה כלל על רבי אליעזר שאמר שמניחין חיי עולם ועוסקים בחיי שעה, דאפילו לשיטת ר' יהושע אתי שפיר, דנהי נמי דמצוה הוה, מ"מ אינה רק לפי שעה, משא"כ תלמוד תורה הוא לעולם.

ואדרבה אתי שפיר טפי לדעת ר' יהושע, דלדידיה דבאדם תליא א"כ למה כעס עליהם, הא התורה נתנה רשות לעשות ביו"ט כרצונו.